

הרצתה תקנה בעניין עיגון דבعل

בעיתנו היא בעניין עיגון דבعل אחר שכבר נפרד מאשרו בערכאות הממשלתית והוא רוצה לחתת לה גט פטורין, והוא ממאנת ואומרת שרצו לשוב לדור עמו, ואינה מסכמת להתגרש אם לא שיתן לה סכום היגון נוסף על מה שהוסכם בערכאות. או לפעמים היא טוענת שבכל אופן לא תקה הגט, כי עלייה עדין להמתין על בעל שני, ולכון ימתין גם הוא; ואין זה רק קפירה מובסת על רגשות נקימה ונטריה. האם עייז יתעגן הבעל מטעם חרם דרגמ"ה?

ונראת ברור שאם הקילו משום עיגונא דasha, כ"ש שיש להקל משום עיגון דבعل: חדא, מצערא דגברא קשה מדאתהא (עי' כתבות סדר). ועוד, אם בהתרת עוגנה שאיננה מצויה בפ"ר, וגם על "שבת" לא מפקדא לכמה פוסקים, כתוב הב"ח דנחשב כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים, ק"ז לאיש. (עי' באר חיים מרדי סי' מ"ח). ועוד, דבasha עוגנה יש חשש אייסור ערוה, ובאיש אין אלא חרם דר"ג.

ובכלל יש לנו לעשות כל מה שאפשר להציגו מהרהורי עבירה, דהרי בסוטה זו. ות. חייש ר"י להרהורא גבי סוטה, אף דכתיב בה בהדייא "ופרע את ראש האשא", ואמר שאם היה שערה נאה לא היה סותרו וכו'; וכ"ש שיש לעשות בנ"ד להתיירו מחרם דר"ג. (עי' הליקות אליהו, אה"ע סי' כ"ד).

וגם הגיעו הדברים לידי חילול השם, שהבעלי נושאים להם גשים בלאה ונעשים שונים ליהדות המסורתית ולמנהיגיה, והנשים מתירות

א"ע לעשות ג"כ ככה ומתרבים ממזרים בישראל.

מכל אלה הטעמים, יש חוב מוסרי מוטל על הרבניים לבא לעזרת האנשים הנאחזים בבעלי העיגון ולהפוך מזלם מ"עגנו" ל"ענג". ועל כן דא י"ל "כל המיקל תבא עליו ברכה".

הנה יש לחזור בעיקר דין הדר"ג ולברר אם להתיירו בנ"ד. טעם הדר"ג פי' המרדי בכתבות סי' רצ"א בשם ר' אביגדור (מובא בבית שמואל, אה"ע סי' א' ס"ק כ"א) "שלא גוזר הגאון אלא משום קטטה, ולא משום דרא דאוריתא כלל" — כלומר, שנשים רבות מביאות ריב וקטטה בחיה המשפחה אם הן בבית אחד. וא"כ בנ"ד, שהאשה הראשונה כבר נתגרשה "מטעם הממשלתית", ואינה דרת עם בעלה, אין טעם זה שייך!

ברם ניתנו עוד טעמים בחדר"ג: לרשב"א (והובא בMahar"ik ובד"מ), גוזר כדי לגדור בפני הפליצים והחוללים המתעללים בנשותיהם שלא כראוי. לר"ז (עי' באר היטב סק"כ), חשש ר"ג גם לתקנת האנשים שלא יכנסו

מריבה לבתיהם. לשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' ט"ו), ר"ג תיקון "מחמת הסבנה ליהודים השוכנים בין הגוים, ובמקום שאין האומות מקפידים לא גור".
ואף אלה הטעמים אינם שייכים לנו!

וגם ידועה שיטת המהרי"ק וש"פ (הובאה באה"ע סי' א' ס"י) שר"ג לא גור אלא עד סוף האלף החמישי, "זאתר זמן זה יש בזה רק מנהга בעלמא" (רמ"א וב"ש שם). ולפ"ז בימינו יש בידינו לבטל מה שלא הותקן אלא בזמן קצוב ועכשו יש בו רק משום מנהג, וכదאשכחן בגיטין לו: גבי פרוזבול, דבכה"ג לא שייך לומר "אין ב"ז יכול לבטל" וכו'.

אמנם הרש"ל ביש"ש ביבמות פ"ו דחה שיטה זו, דהא טעם קטטה עדין גואה, וגם גדולי הפוסקים כא"ז וסמ"ק פסקו שיבט נושא אינו מייבט משום חדר"ג, והם היו באלף הששי! אמנם כבר ביארנו שטעם קטטה אינה שייך בזמןנו לנו; וקושיתו מיבום גמי ל"ק, דاتفاق השהי באלף הששי, מ"מ טעם קטטה עדין היה אז בתוקפו. [זהו דעתם קטטה מועיל לדוחות עשה דיבום דאוריתא, הוא מפני שאפשר בחיליצה; עי' יבמות מד]. "כלך אצל שכמוותך ולא תשים קטטה בביתך", ועי' שוו"ת אור המאיר סי' ח').

אך עוד הקשה הרש"ל שם, דסוף סוף צרכין ב"ז אחר להתיירו והנה יסוד דין חרם ב"ז מבואר בדברי הרמב"ן סוף בחוקותי, שמדובר הוא על הכתוב "כל חרם" וכו', ומה שאמור מיתה חייבין על חרם המלך והסנהדרין, ואנשי יבש גלעד ויונתן יוכיהו, עי"ש. ופי' הרש"ל ביש"ש בחולין פ"א סל"ז (מובא בט"ז וש"ך ביו"ד סי' ר"יח ס"ב) שלא דמי לתקנה דרבנן דעתמא,adam gezorot b"z b'makomim ba'harom v'ba'arora, hevi cdoriyitah — ולפ"ז ודאי לא נוכל לבטל חדר"ג בלי ב"ז הנדול מהם בתחום ובמנין! (עי' ברית יעקב סי' ב', וחת"ס אה"ע סי' ג').

אמנם כבר העלה הנור"ב במד"ת היו"ד סי' קמ"ז שאין בכך שום אדם לאסור על כל העולם אא"כ הוא מוסמך מימות משה רבינו ע"ה או שנחטמנה מכל ישראל; ובחענית יא: איתא דאין ת"צ בבבל, ופי' הר"ן משומ דלית נשיא — הרי שכבר בזמן הגمرا לא היה להם הכל לגוזר על כל ישראל! מלבד זה שיטת הראב"ד בפ"ב דממרים ה"ב היא דהיכא לבטל הטעם, אף שהתקנה לא בטלה, א"צ ב"ז גדול ממנו בחו"מ לבטל; ולשיטת הרמב"ם שם, דמציריך ב"ז הנדול בחו"מ, זה רק כשהאיסור נתפשט בכל ישראל, אבל חדר"ג לא נתפשט עד היום בארצות המזרחה וכו'. (עי' מהר"ם ש"ק סי' ד').
ב"ז כתבנו לדעת הרש"ל דעתין גואה חדר"ג בזמןנו; אבל לפמש"ל דאחר האלף החמישי אינו אלא מטעם מנהג וקבלה (וaino domah לחר"ג גבי גירושין בע"כ, שלא ניתן שום זמן לויה). לק"מ, דודאי א"צ ב"ז הנדול בחו"מ לבטל

עוד יש לעיין, באופן התרת חדר"ג ע"י מאה רבנים כשאשתו הראשונה נשתנית — מה מחות היתר זה, ומדוע דוקא מאה? ואם כבר הסכימו שחדר"ג אינו שייך בנשנתנית, ליל היתר מיוחד לכל מקרה בפ"ע?

לדעת מהר"ם ש"יק בס"י ד', ר"ג עצמו התנה שיהא היתר בנשנתנית ע"י כי רבנים, דאל"כ אין ב"ז יכול לבטל וכו'. וכח"ג אשכחן במע"ש פ"ה מ"ב, "ותנאי היה הדבר שאימתי שירצנו יהוזר הדבר לבמות שהיה", שחששי שהאחרונים לא יהיו גדולים מהם בחומר, ולכון גורו רק על תנאי כדי שתוכל התקנה ליבטל בהבטל טעונה.

ולפ"ז יש לשער בדוחק דבחדר"ג נשנתפו רק צ"ט רבנים, ולפיכך הצריכו מאה לבטל החרם, ובענותנותם של ר"ג וסיעתו לא חששו שהבאים אחריהם יהיו קטנים מהם בחכמה.

� עוד נראה לומר ד"שוטה" לעניין זה אין כבכל הש"ס, דא"צ בה כל התנאים שנתבאו בחגיגה אף, אלא כל שא"א לדור עמה מחמת שטוטה (ע"י יבמות קיב). ובתשובה הרא"ש כלל מ"ב) — ולפ"ז שמא הא דברינו כי רבנים מג' ארצות בכל מקרה בפ"ע, הוא כדי לברר את שטוטה, ושמחתה אינה רואיה לדור עם בעליה; דהבעל עצמו ודאי אינו נאמן ע"ז! (ע"י עולת יצחק ס"י קצ"א).

� ומ"מ בנד אין שום סברה להצריך כי רבנים להתיר בכל מקרה ולדעתו, הרבנים הגדולים שבמ"ה ארצות הברית ודאי כוחם גדול מק' רבנים מג' ארצות לבטל חדר"ג היכא כבר נתגרשו בערכאות הממשלת, ולא נctrך להיות מיוחד בכל מקרה ומקרה בנשנתנית. [ומייהו כדי לחוש לתקנתה למרות אידרazonה לקבל הגט; ולכון נראה שכמו בנשנתנית, כבה בנו"ז, ישليس גט בידי שליח. להולכה, כדי שלא יסרב אח"כ כשתרצתה.]

כ"ז נ"ל להלכה אם יסכימו הרבנים הגדולים.

אם גם יש עוד טעמים שנייתנו לחדר"ג, ואלו הם:

א. במהר"ם פאדוא ס"יד: אולי לא יוכל להספיקו. (ע"י יבמות סה.)

ב. במשכנות יעקב: אחר שתיקן ר"ג שלא לגרש בע"כ, חשש מהוספת אש וקטטה שתהא א' מהן מוכרחת לקבל גט.

ג. בשמן שנון סל"ד בשם מהר"ם פאדוא: ע"פ מה דאיתא בב"ב ס: דמפניו שררב בית המקדש, דין הוא שנגוזר על עצמו שלא לישא, אלא הנח להם לישראל מوطב שיהיו שוגגים וכו'; וגזר ר"ג, כי רובן יכולים לעמוד באשה א'. ואף שיש לדzon ולומר שגם טעמים אלה אינם שייכים בנ"ד, מ"מ אם יש לחוש לדברי הרש"ל דחדר"ג היה תקנת עולם כחרמו שלא לגרש בע"כ, ויש בזה ממש איסור דורי. וכמש"ל, אפשר שאין לסמן ולהתיר בנ"ד בנשנתנית. לבן נראה להצעיע תקנה חדשה:

באח"ע ס"י א' ס"י נונה בחלוקת אם הדר"ג נהג אף במקומות חיווי יבום, ומסיים שם הרמ"א שם נשתנית, או שהיה מן הדין לגרשה אלא שאינה רוצה לקבל גט, יש להתייר לו לישא אחרת. וכבר פסק רענ"א בתשובה, ס"י. פ"ב במד"ת, דהיכא שהיא מודדת אחר י"ב חדש יש להתייר לו לישא אחרת בלי ק' רבנים, כמשמעות סתימת לשון הרמ"א בס"י ע"ז ס"ב, דהיכא דמן הדין הוא לגרשה לא גזר ר"ג כלל. וב"כ בתשובה שב יעקב (mobata بنו"ב מהד"ק אה"ע ס"י א' ובפ"ת שם ס"ק ט"ז) שם פשעה נגד בעלה, יש להתייר הדר"ג אף בלי ק' רבנים.

וא"כ בוג"ד נ"ל להצע שיש לו לקנא אותה בפני עדים שלא תיסתר עם אביה או אחיה, ואח"כ להעמיד עדים על הסתירה, דמכיון שנסתירה עמהם כבר פשעה נגדו! (והראיה, שכן מפסdet כתובתה). והכא לא שייך מ"ש באח"ע ס"י קע"ח ס"ז אסור לקנא באשתו שמא תיסתר ותיאסר על שנייהם (סוטה ב), זהה בוג"ד כבר מגורשת היא ומפורדת מבعلا, ואין רוצה בה; ולכן ראוי להזכיר שיקנא לה מאביה או אחיה, שהיא بلا"ה אסורה להמי ובאופן זה ודאי מן הדין הוא לגרשה, וכבר כתבו התוס' בזוחים ב: בד"ה סתם אשה לאו לגירושין עומדת, "ואפילו זינתה תחת בעלה, מ"מ... אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו" — זה רק בודאי זינתה שנמאסת היא בעיניו ולא היישין שיבא עליה, אבל בספק זינתה ע"כ מהויבר הוא לגרשה!

ومטעם תקנתא דידת, שהיא עוברת בכל פעם שמסתתרת עם אביה או אחיה, נראה להצע שיזכה לה גט; דבכה"ג אפשר שזיכוי הגט מהני אע"ג שהיא אינה רוצה בו, וכדאיתבון במומרת הצוות (עי' עין יצחק אה"ע ס"א), וכן משמע מדברי הראשונים דבזוכות גמורה זכין לו בע"כ, דבטלה דעתו אצל דעת כל אדם. עי' רשב"ם בב"ב ריש קלת, ורשב"א בקידושין כגן, ור"ן שם מה. ואף שהשבוי ה"א ס"י ק"כ, והנו"ב מהד"ק אה"ע ס"ע לא סברו כן, מ"מ יכול לעשות ע"י השלשת גט בידי שליח להלכה וכמוש"ל.

וכדי לצאת י"ח גם לדעת החת"ס, המזכיר ק' רבנים להתייר לו הדר"ג אף כשהיא אסורה עליו מה"ת (ועי' זה בחבצלת השرون ס"ח, ובמהר"י רפפורט אה"ע סכ"ח חולק ע"ז), יוכל לסדר ולקבוע תקנה זו ע"י גדולי הרבנים שבארצנו ממש"ל, ובזה כבר יש לסמוד כמעט לכל הדעות. וזה ודאי ראוי לעשות משהו "עת לעושת לה" ומשום כל שאר הסיבות המוכחות שהזוכרנו.